

Finanční problémy.

Jar. Vokál, vrchní úředník Ústřední banky českých spořitelén.

Z nejzávažnějších úkolů, jež řešiti jest nově utvořeným státním útvarům, jest nesporně uvéstí měnu do hranic jí v hospodářské organizaci vytčených, vytknouti opět platidlům výlučný účel srovnací, učiniti je znovu správným měřítkem hospodářské výkonnosti. Že platidlům v nynější podobě papírové měny, nepatrně kovem kryté, nelze přičítati suverénní hodnotu, jež činila by je konečným výrazem majetkové situace, patrné z právě uplynulé doby. Bankovka, kteráž dle dosavadní praxe jest poukazem na drahý kov cedulové banky, tedy správným měřítkem hodnotným, osvědčuje se plně v době normální, kdy bez nátlaku každý dá jí přednost před nepohodlnými mincemi kovovými, avšak v době hospodářských nebezpečí a otřesů projeví se zasažením státu poukázkou efektivně bezcennou, mající hodnotu pouze státní autoritou zajištěnou a na osudu státu závislou. Činí tudíž státní praxe v pohnutých dobách bankovku věrným obrazem hospodářské situace státu, t. j. odnímá jí zejména tlakem mezinárodní výměny úkol srovnací uvnitř hranic i za nimi. Vývoj světového hospodářství předběhl již formu částečného krytí vydaných bankovek nízkým procentem kovu a poukazoval by k zavedení měny doma nekryté za současného úplného soustředění vyrovnávání mezinárodních závazků z jediného ústředí. Než mladým státům bude nutno přisvojiti si dosavad platná zařízení a nesahati k experimentům, jež v každém případě nebyly by zatím zdravější všem zúčastněným faktorům.

Předpokladem hladkého vývoje a životnosti všech samostatných celků na území bývalého Rakouska nově utvořených bude řádné uspořádání měny a likvidace válečných závazků. Choulostivá tato otázka dostaví se k naléhavému řešení ihned, jakmile stanovením hranic, s upravením nejnutnějších opatření správních, bezpečnostních, provedenou demobilisací a umístěním pracovních sil vytvořen bude základ budoucí národní činnosti. V návalu prvních starostí směrodatní činitelé nedávají tušiti širší veřejnosti, jistě s velkým napětím očekávající, jakým as směrem ponesou se nutná opatření, že však nynější provisorium nemůže potrvati dlouhou dobu, leží na bíledni. Je nemyslitelno, že by pracující vrstvy nadále měly býti ničeny nemožným systémem měny a že by nadále měly potrvati zdánlivě nesmírné zisky tříd průmyslových, obchodních a agrárních. Život nových států nesmí se též zastavovati na jich hranicích, tím spíše, že přímo nutností bude hledati právě za nimi oporu, neuspořádaná měna však tuto naléhavou podmínku zdárného uvedení se v život přímo znemožní. Musí tudíž ozdravné zasáhnutí dostaviti se v pravý čas a s pravou vydatností.

Aby se stanovily prostředky, je nutno vymeziti především rozsah škodlivých okolností. Státům nově na bývalém území Rakousko-Uherska vzniklým případnou ze starého hospodářství především tato břemena: podíl na dřívějších státních dlužích, válečné půjčky v zemi se nalézající, obíhající bankovky. Do nového finančního hospodářství jednotlivých celků lze bez obtíží pojmouti podíl rakouského státního dluhu, finančním výborem mírové konference k převzetí určený, jehož zúročení nebude rozpočtovou položkou zvláštního zřetele vyžadující, ačkoliv kvota sama, na níž cizina bude míti zájem, nebude, pokud se československého státu týče, bez významu. Závazek tento bude příčinou pouze úrokového břemene, běžnými příjmy rozpočtu krytého, nevyžaduje tudíž mimořádné pozornosti.

Naproti tomu cizina nebude míti zájmu na rozdělení břemene válečných půjček i bude tudíž tato záležitost, pro všechny samostatné národy Rakouska mimo otázku obíhajících bankovek nejtěžší, ponechána pravděpodobně jejich vlastní dohodě. Přirozeně budou se národové sídlící v méně produktivních částech země stavěti na stanovisko, že kvota má býti přiměřena bohatství dotyčných přejímajících území. Proti tomuto požadavku vedoucí činitelé československého státu mohou klidně setrvávat na dosavadním pasivním stanovisku celého národa oproti válce. Násilím staré vlády byli jsme přinuceni k dosti značným úpisům válečných půjček a tyto pravděpodobně nalézají se dosud z větší části v našem území. Jelikož veškeré akce válečné byly národem odmítány, není proč, aby právě v tomto ohledu stanovisko bylo měněno, a jelikož válečných půjček dle všech prospektů bylo potřebí k úspěšnému vedení války, nutno, by oběť v tomto směru přinášely ony vrstvy starého Rakouska, které na úspěšném vedení války měly zájem. Ostatně jelikož převzaty by byly válečné půjčky celého území, tedy i českoněmeckého, bude eventuelní mírnější poměr českých krajín bohatě vyvážen silnějšími úpisy krajů německých, takže celkový obnos nebude novému státu příliš příznivým. Mohla by tudíž s československé strany býti položena podmínka převzetí půjček, v hranicích toho kterého území se nacházejících, příslušnou novou vládou a naprostý odpor proti přesunům z cizího území. Nepochybně však celkový obnos uznané válečné půjčky představuje u nás obrovský kapitál, jehož uhrazení není možno z běžných prostředků.

Již od vypsání prvé válečné půjčky projevovala se u nás nedůvěra v její bonitu, jež postupem času stále se zvětšovala, aby konečně v širších vrstvách ustoupila přesvědčení úplné bezcennosti. Obrovské rozměry břemena pak při povrchním pozorování neukazují jiné možnosti úhrady, než odstranění úplným znehodnocením. I kruhy informovanější nevidí valně lepšího východu z této slepé uličky. A tu nutno především položit si dvě otázky: zda možno břemeno toto odčiniti byť i násilným, jen když ne katastrofálním způsobem, a naproti tomu zda následky úplného zne-

hodnocení nebyly by horší této nápravy. Hospodářská zdatnost a bohatství československého státu nevylučují v žádném případě kladného zodpovězení otázky prvé, naproti tomu řešení druhým způsobem otvíralo by do budoucnosti vyhlídky dosti černé. Je třeba uvědomiti si pouze, v kterých rukou nacházejí se u nás válečné půjčky. Velkou položkou zúčastněny jsou kruhy průmyslové a obchodní. Oba tyto stavy však nevyžadovaly by v tomto ohledu zvláštní šetrnosti, neboť v obou případech úpisy vznikly z mimořádných válečných zisků a toto jmění neznamená u nich příliš silné procento celkového majetku; v naprostém nesouladu je pak válečný přírůstek jmění k přirozenému stoupnutí majetku za dobu uplynulých čtyř let v případě, že mír byl by zůstal zachován. Ztráta tohoto nového majetku válečného lehce dala by se oželeť.

Více pozornosti zasluhují samy o sobě drobnější položky umístěné ve středních vrstvách, z velké části buď k převzetí donucených, neb vzornou potřebou podrobování se poroučející autoritě oklamanych, jichž procento válečných půjček v celkovém uložení jmění oproti prvnímu případu jest nevýhodnějším, aniž lze pomíjeti okolnost, že plnocenné výsledky dřívější dlouhé činnosti přeměnily se v hodnoty pochybné, t. j. že pochybná pohledávka upisovatelem získaná vykoupěna úkonem nepoměrně větším než v případě předešlém.

Konečně však objevuje se položka nejvýznačnější: úpisy spořitelů a záložen. Donuceny tlakem státu, zejména na tento bohatý pramen lačně oči upírajícím, byly nuceny velkou část svých prostředků umístiti ve válečných půjčkách, a nemnoho je as případů, že včasným odprodejem bylo pamatováno na doby pozdější; tento byl by býval spojen hned s počátku s citelnou ztrátou, způsobenou vždy ihned po emisi nastalým poklesem kursovým, kterýž stal se tak šroubem uzavírajícím ventil náchylný k uvolnění. A tak nic netušící vkladatelé, kteří vždy, pokud se vyhnuli nátlaku přímého upisování, pocítovali radost z bezpečného uložení svého majetku u spořitelny neb záložny, netuší, že svými vklady nepřímo jsou majiteli válečných půjček.

Znamenalo by tudíž znehodnocení válečných půjček nesmírné poškození spořitelů a záložen, konečně i bank, jež přirozeně nesnesly by takové ztráty a přenesly by ji na rozsáhlý sbor svých vkladatelů. Které kruhy to jsou, netřeba blíže vypočítávati: kruhy po celou válku nejvíce trpící a strádající, střední třída, inteligence i malovýrobce. V menším poměru kruhy agrární. Tak střední třída přijala by další smrtící ránu, poslední zbytek bývalého blahobytu byl by obětován ukrutné válce.

Z toho důvodu znehodnocení válečných půjček je vyloučeno, a nechce-li nový stát velmi hluboko zařáznouti do vlastního masa, musí převzít válečné půjčky z drobných rukou do svých a nahraditi je novým jménem.

Způsob výplaty válečných půjček jest zcela jednoduchý. Nebezpečí hrozící státní pokladně bylo by pouze z papírů podloudně přes hranici dopravovaných k výměně za dobrou novou minci, jež unikala by opět do ciziny. Nutno tudíž zavést kontrolu prodáváných válečných půjček. Úskutečnění její nečiní zvláštních těžkostí.

Veškeré peněžní ústavy ve státním území zavedou katastr válečných půjček u nich a jimi upsaných na základě svých dřívějších záznamů a přijímají ve stanovené k tomu lhůtě válečné půjčky ku zpeněžení pouze od těch stran, které původně u nich upsaly (nikoli deponovaly), a to do výše jejich subskripcí. Tím infiltrace půjček ze zázemí úplně vyloučena; možné zneužití jeví se pouze v případě dřívějšího prodeje se strany upisovatelů, již by si nyní v cizině opatřili půjčky znovu, aby je doma zpeněžili. Dostatečné tresty zákonem pro tento přestupek stanovené a do jisté míry i kontrola samých peněžních ústavů — neboť upisovatelé pravidelně se obraceli s prodejem na místo upisovací — brzdily by zneužití. Jistá premie, ústavům pro zjištění pokusů zneužití poskytnutá, byla by dostatečnou pobídkou ku zvýšení bystrosti. Organisace katastru pro válečné půjčky byla by jednotná, zákonem stanovená; pro bližší jeho vymezování není zde místa. K výměně válečných půjček byla by stanovena nepřiliš dlouhá lhůta, menší zisk povstal by státu propadnutím titrů včas nepředložených.

Tytéž pocity, jež chová širší veřejnost proti válečným půjčkám, ve zvýšené míře projevuje oproti obíhajícím bankovkám, aniž by bohužel nalezla v odůvodněném předsudku dostatek morální síly, aby svojí vlastní solidností nepřispívala k zhoršování zla. O tom, jak uspořádána bude tato okolnost, není ve veřejnosti velké pochybnosti: úsudek rychle byl vytvořen. Je to devalvace, jež, bohužel, nikterak nedá se úplně obejít. Že tato však nemůže býti úplná, ani na základě nynějšího poměru korunové měny k měně frankové budovaná, leží na bílé dni. Platí tu tytéž důvody, jež uvedeny byly u válečných půjček.

Které vrstvy mají poměrně nejvíce umístěn svůj majetek v t. č. zákonné měně? Vrstvy nižší a střední. Držitelé drobných úspor nemohli hledati vzhledem k neinformovanosti a k nepatrnosti svých prostředků hodnot thesauračních, a pokud by i chtěly, snahy jejich znemožňovány. Tak vydán zákaz volného obchodování cizími valutami, kterýž měl za následek stoupnutí ažia při jedině možné koupi pod rukou až na 700% a způsobil poškození mnoha bázlivých majitelů dříve i v budoucnu. Dělník neb duševní pracovník, disponující úsporami několika set nebo tisíc korun, pokud nespotřeboval je během let válečných, vidí v nich hlavní naději budoucího lepšího života. Připadá novému státu, kterýž napsal si na štít svobody jako hlavní úkol zmírnění útrap a následků války, právo, těmto stěžejním, nejlepším a nejproduktivnějším vrstvám, sloupům blahobytu šťastnějších tříd, zasaditi

poslední smrtící ránu a odstrčiti je do mezí moderních otroků? Nemá a nesmí tudíž sahati, nechce-li z vlastního ústrojí vypustiti část nejlepší krve, v plném rozsahu ani k tomuto, nedostatečně energickými neb neschopnými vládami tak oblíbenému a smutně proslavenému prostředku. Válka zavedla lidstvo a státní celky na jiné cesty i nutno tudíž odvrhnouti zaprášené theorie i praxi starých dob. Dnes nelze již více svalovati největší břemena na bedra nejslabších. Neboť jen tito byli by úplným znehodnocením bankovek nejvíce postižení. Jsou snad to kruhy agrární, které znehodnocenými bankovkami vyplatily hypotéky a dluhy uzavřené v dobách plnocennosti peněz a získavši tak nesmírnou výhodu, jsou to tyto kruhy, vynaloživší zisky válečné ke zdokonalení svých usedlostí, ke příkupu nemovitostí a strojů, jsou to tito nejsilnější odběratelé hodnot thesauračních? Zajisté nikoli. Což teprve kruhy zasvěcené: kruhy obchodníků, průmyslníků a peněžníků. Mají tyto kruhy svoje jmění uloženo ve válečných půjčkách a ve způsobu vkladů v korunové měně? Devaluace bankovek znamená tudíž nespravedlnost spáchanou na nejnižších. A té jest se demokratické vládě vyhnouti.

Nastává tudíž situace, že mladý stát, krvácející ještě z tisíce ran, dýchající těžkým dechem z mrákot k vědomí vzbuzeného života, má převzítí proti svým občanům závazky, dřívější správou lehkomyšlně nahromaděné, aniž by pod tíhou klesl. Že to nebude možno u všech nových států na území Rakouska vzniklých, jest nepochybné. Jen země přírodním bohatstvím nadaná, pracovitostí a inteligencí svých občanských pracovníků se honosící, snese tuto poslední zkoušku, aniž by se na kratší neb delší čas shroutila.

Je jisto, že československý stát může překonat toto poslední napětí sil, aby zlikvidoval staré nezaviněné hříchy a započal svobodný život s neumenšeným tlakem životodárné krve, jakouž bez odporu jsou spořádáné poměry majetkové a peněžní.

Zbývá tudíž bystrostí nutnou k nejvážnějším operacím naléztí takové zdroje příjmů, aby umožnily shora navržené převzetí břemen, aniž by na druhé straně ničily. V československém státě prameny tyto jsou.

(Dokončení.)

□ □ □

O osmihodinné době pracovní.

Inž. Stan. Špaček.

(Dokončení.)

Vlastnosti, kterých moderní práce od pracovníka vyžaduje, jsou dle Marshalla tyto: dobrá paměť, pohotovost rychle zasáhnouti a rychle odpomoci, není-li něco v pořádku, schopnost přizpůsobiti se rychle změnám v podrobnostech práce, vytrvalost, spolehlivost a stálá zásoba síly pro případ potřeby.